

**КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА;
ОПЕРАТИВНО-ПОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ**
**CRIMINAL PROCEDURE AND CRIMINALISTICS; FORENSIC EXAMINATION,
OPERATIVELY-SEARCH ACTIVITY**

УДК 344.65

DOI: 10.26565/2075-1834-2019-28-17

**ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС СЛІДЧОГО ЗА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИМ
КОДЕКСОМ УКРАЇНИ 1960 РОКУ ТА КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ
КОДЕКСОМ УКРАЇНИ 2012 РОКУ В АСПЕКТІ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРІШЕННЯ
ПИТАНЬ ЩОДО ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ**

Григоренко Є. І.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна,
м. Харків, 61022, майдан Свободи 4,
e-mail: egrygorenko135@gmail.com
orcid: <https://orcid.org/0000-0002-5305-1712>

Передерій О. С.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна,
м. Харків, 61022, майдан Свободи 4,
e-mail: perederii@karazin.ua
orcid: <https://orcid.org/0000-0003-4898-876X>

АНОТАЦІЯ: встановлено, що на сьогоднішній день у діяльності органів досудового слідства виникає чимало проблем, їх правовий статус, підслідність та інші важливі питання визначені у законодавстві не завжди чітко й послідовно. Звернуто увагу, що виникають різні проблеми з реалізацією слідчим його повноважень, виникають ускладнення з розумінням його самостійності. Аргументовано, що важливим є виявлення та аналіз проблем, що виникають у роботі органів досудового розслідування, проблем реалізації правового статусу слідчого, у тому числі й шляхом проведення порівняльного аналізу регламентації цих питань у Кримінально-процесуальному кодексі України 1960 року та Кримінальному процесуальному кодексі України 2012 року, а також висловлення власної позиції щодо реформування названих органів. Встановлено, що порівняльний аналіз чинного кримінального процесуального законодавства із законодавством 1960 року дозволяє також говорити про процесуальні функції, які можуть виступати як певна зв'язувальна ланка між задачами та правовим становищем учасника процесу, адже вони визначають процесуальне становище слідчого, його права та обов'язки, які конкретизуються в окремих кримінальних процесуальних інститутах і процесуальних нормах. Звернуто увагу, що пізнання системи процесуальних функцій слідчого як основних напрямів його діяльності дозволяє найбільш повно визначити роль слідчого у виконанні задач кримінального провадження, правильно зрозуміти та застосовувати кожний правовий інститут та кожну правову норму, що регламентує його діяльність. Будучи представниками держави, слідчі мають чітко закріплені у законі процесуальні повноваження, які одночасно є для них і правами (оскільки дозволяють здійснювати процесуальні дії та приймати процесуальні рішення), і обов'язками (у зв'язку із тим, що неналежне або несвоєчасне використання своїх прав може бути посадовим порушенням, якщо не містить ознак злочину). Аргументовано, що у межах кримінального процесу мали місце суттєві процесуальні трансформації, пов'язані зі зміною законодавства, деякі з яких були доволі суттєвими, але не завжди послідовними та такими, що підвищували ефективність функціонування органів державної влади, спрямовану на притягнення осіб до юридичної відповідальності.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: кримінальна відповідальність, слідчий, кримінальний процес, кримінальне провадження, процесуальні норми, процесуальні інститути.

ПРОЦЕССУАЛЬНЫЙ СТАТУС СЛЕДОВАТЕЛЯ ПО УГОЛОВНО-ПРОЦЕССУАЛЬНОМУ КОДЕКСУ УКРАИНЫ 1960 ГОДА И УГОЛОВНО-ПРОЦЕССУАЛЬНОМУ КОДЕКСУ УКРАИНЫ 2012 ГОДА В АСПЕКТЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ РЕШЕНИЯ ВОПРОСОВ О ПРИВЛЕЧЕНИИ К УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ

Григоренко Е. И.,

кандидат юридических наук,
доцент кафедры государственно-правовых дисциплин
юридического факультета
Харьковского национального университета
имени В. Н. Каразина,
г. Харьков, 61022, площадь Свободы, 4,
e-mail: egrygorenko135@gmail.com
orcid: <https://orcid.org/0000-0002-5305-1712>

Передерий А. С.,

кандидат юридических наук,
доцент кафедры государственно-правовых дисциплин
юридического факультета
Харьковского национального университета
имени В. Н. Каразина,
г. Харьков, 61022, площадь Свободы, 4,
e-mail: perederii@karazin.ua
orcid: <https://orcid.org/0000-0003-4898-876X>

АННОТАЦИЯ: установлено, что на сегодняшний день в деятельности органов досудебного следствия возникает значительное количество проблем. Их правовой статус, подследственность и другие немаловажные вопросы не всегда регламентированы законодательством чётко и последовательно. Обращено внимание на то, что часто возникают проблемы при реализации следователем своих полномочий, возникают сложности с пониманием и толкованием его самостоятельности. Аргументировано, что важным является выявление и анализ проблем, которые возникают в деятельности органов досудебного расследования, проблем реализации правового статуса следователя, в том числе и путём проведения сравнительного анализа регламентации данных вопросов в Уголовно-процессуальном кодексе 1960 года и Уголовном процессуальном кодексе 2012 года, а так же высказывание собственной позиции относительно реформирования указанных органов. Установлено, что сравнительный анализ действующего уголовного процессуального законодательства с законодательством 1960 года позволяет поднимать вопрос относительно наличия процессуальных функций, которые могут выступать как определённое связывающее звено между задачами и правовым статусом участника процесса, ведь они определяют процессуальный статус следователя, его права и обязанности, которые конкретизируются в отдельных уголовных процессуальных институтах и уголовных процессуальных нормах. Обращено внимание на то, что познание системы уголовных процессуальных функций следователя как основных направлений его деятельности позволяет наиболее полно определить роль следователя в исполнении задач уголовного производства, правильно понимать и применять каждый правовой институт и каждую правовую норму, которые регламентируют его деятельность. Будучи представителями государства, следователи имеют чётко регламентированные полномочия, которые одновременно являются для них и правами (поскольку позволяют осуществлять процессуальные действия и принимать процессуальные решения) и обязанностями (в связи с тем, что ненадлежащее или несвоевременное исполнение своих прав может привести к должностным правонарушениям, если не имеет признаков преступления). Аргументировано, что в пределах уголовного процесса имели место существенные процессуальные трансформации, связанные с изменением законодательства, некоторые из них будучи существенными, не всегда являлись последовательными и такими, которые повышали эффективность функционирования органов государственной власти, направленную на привлечение лиц у юридической ответственности.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: уголовно-процессуальное право, процессуальные нормы, процессуальные институты, следователь, досудебное расследование, уголовная ответственность.

**THE PROCEDURAL STATUS OF THE INVESTIGATOR UNDER THE CRIMINAL
PROCEDURAL CODE OF UKRAINE OF 1960 AND THE CRIMINAL PROCEDURAL
CODE OF UKRAINE OF 2012 IN TERMS OF THE EFFECTIVENESS OF RESOLVING
ISSUES OF CRIMINAL PROSECUTION OF MILITARY SERVICEMEN**

Hryhorenko Evgen,

Doctor of Law,
Associate Professor of the Department
of State Law Disciplines
Faculty of Law
Kharkiv National University
the name of VN Karazin,
Kharkiv, 61022, 4 Svoboda Square,
e-mail: egyptorenko135@gmail.com
orcid: <https://orcid.org/0000-0002-5305-1712>

Perederii Oleksandr,

Doctor of Law,
Associate Professor of the Department
of State Law Disciplines
Faculty of Law
Kharkiv National University
the name of VN Karazin,
Kharkiv, 61022, 4 Svoboda Square,
e-mail: perederii@karazin.ua
orcid: <https://orcid.org/0000-0003-4898-876X>

ANNOTATION: it is established that today many problems arise in the activities of the pre-trial investigation bodies, their legal status, probity and other important issues specified in the legislation are not always clearly and consistently. It is noted that there are various problems with the implementation of investigators of his powers, there are complications with the understanding of his independence. It was argued that it is important to identify and analyze the problems that arise in the work of the pre-trial investigation bodies, the problems of implementing the legal status of the investigator, including by comparative analysis of the regulation of these issues in the 1960 Criminal Procedure Code of Ukraine and the Criminal Procedure Code of Ukraine, 2012, as well as expressing their own position on the reform of these bodies. It has been established that the comparative analysis of the current criminal procedural legislation with the 1960 law also suggests the procedural functions that can act as a certain link between the tasks and the legal status of the participant in the process, since they determine the procedural status of the investigator, his rights and duties, which are specified in separate criminal procedural institutes and procedural norms. It is noted that the knowledge of the system of procedural functions of the investigator as the main directions of his activity allows the most fully to determine the role of the investigator in the execution of the criminal proceedings, to correctly understand and apply each legal institution and each legal regulation regulating its activities. As future state representatives, investigators have legally established procedural powers that are both for them and for rights (as they allow for procedural actions and procedural decisions), and duties (due to the inappropriate or untimely use of their rights may be an offense if there is no evidence of a crime). It has been argued that within the criminal process there were significant procedural transformations related to the change of the law, some of which were rather substantial, but not always consistent and such that increased the efficiency of the functioning of state authorities aimed at bringing individuals to legal liability.

KEY WORDS: criminal liability, investigator, criminal procedure, criminal proceedings, procedural norms, procedural institute.

Актуальність дослідження. Україна проголосила себе демократичною, соціальною та правовою державою, у якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість та безпека повинні виступати у статусі найвищої соціальної цінності та забезпечено верховенство права. Тобто в українському законодавстві закладена модель, згідно з якою держава існує для людини, а не навпаки.

У той же час, обмежитись тільки проголошенням на конституційному рівні цих важливих засадничих положень неможливо, оскільки необхідні рішучі, чіткі, ефективні, систематичні, а не фрагментарні кроки, спрямовані на впровадження у життя цих гуманістичних та важливих положень. Без належних заходів вони залишаться лише на папері. Серед таких заходів держави у цій царині необхідно доволі суттєве значення надати питанням кримінального провадження, оскільки в умовах сьогодення чинне законодавство говорить про те, що найважливішим його завданням є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного й неупередженого розслідування та судового розгляду з тим, щоб кожного, хто вчинив кримінальне правопорушення, було притягнуто до відповідальності в міру своєї вини, жодного невинуватого не було обвинувачено чи засуджено, жодної особи не було піддано необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження було застосовано належну правову процедуру [1].

Варто звернути увагу на те, що Кримінально-процесуальний кодекс 1960 року менш розгорнуто та детально, але ставлячи завдання перед кримінальним провадженням також указував на те, що вони полягають в охороні прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, що беруть у ньому участь, а також у швидкому та повному розкритті злочинів, викритті винних і забезпеченні правильного застосування Закону з тим, щоб кожного, хто вчинив злочин, було притягнуто до відповідальності і жодного невинуватого не було покарано (стаття 2).

Крім цього, в умовах побудови демократичної, соціальної та правової держави все більшого значення набуває діяльність неупередженого та незалежного суду, діяльність якого базується виключно на вимогах права. Проте, для того, щоб судова влада належним чином працювала та виконувала всі покладені на неї завдання у галузі кримінального судочинства, необхідно існування чітко функціонуючої системи органів досудового розслідування, які відіграють суттєву роль у виконанні завдань, що стоять перед нею. На ці органи покладено розкриття злочинів, інших кримінальних правопорушень (проступків), встановлення осіб, що винуваті у їх вчиненні, здійснення кримінально-правової кваліфікації їх дій, повідомлення про підозру, а також створення всіх умов для спрямування належно сформованих обвинувальних актів до суду тощо.

Однак, урахуовуючи найважливішу роль суду, законодавець саме на нього покладає завдання встановити винна особа чи ні. Згідно зі статтею 62 Конституції України особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку й встановлено обвинувальним вироком суду. Значить, саме на органи досудового розслідування у першу чергу покладено обов'язок довести вину особи перед судом, а останній у разі встановлення вини компетентний постановити законний та обґрунтований обвинувальний вирок.

На сьогоднішній день у роботі органів досудового слідства виникає чимало проблем, їх правовий статус, підслідність та інші важливі питання визначені у законодавстві не завжди чітко й послідовно. Виникають різні проблеми з реалізацією слідчим його повноважень, виникають ускладнення з розумінням його самостійності.

У зв'язку з цим, метою цієї статті є виявлення та аналіз проблем, що виникають у роботі органів досудового розслідування, проблем реалізації правового статусу слідчого, у тому числі й шляхом проведення порівняльного аналізу регламентації цих питань у Кримінально-процесуальному кодексі України 1960 року та Кримінальному процесуальному кодексі України 2012 року, а також висловлення власної позиції щодо реформування названих органів.

Науковою розробкою цієї проблематики під різним кутом зору займалися такі вчені-юристи, як С. А. Альперт, М. І. Бажанов, В. І. Басков, Л. О. Богословська, В. Д. Бринцев, В. М. Галуцько, О. В. Горбачов, Ю. М. Грошевий, К. Ф. Гуценко, В. С. Зеленецький, Н. В. Сібільова, В. Д. Фінько, Д. В. Філін, Ю. В. Хоматов, О. Г. Шило, О. І. Шевченко та інші.

Виклад основного матеріалу. Економічні, соціальні та правові перетворення, що відбуваються у нашій державі мають у деяких аспектах свого прояву позитивний заряд. У той же час, деякі з них призвели до суттєвого підвищення кількості кримінальних правопорушень та у цілому підвищення рівня делінквентності, у тому числі й серед військовослужбовців. Дається взнаки також і технічне й технологічне переозброєння правопорушників, що дає їм додаткові можливості для більш ефективного вчинення правопорушень та у першу чергу злочинів, що у свою чергу суттєво ускладнює процес боротьби зі злочинністю. Сучасний стан злочинності, її динаміка, яка свідчить про її зріст та зміну якісних характеристик, а також розширення спектру злочинів, що вчинюються організованими групами, вимагає кардинальних змін у роботі правоохоронних органів та, перш за все, у діяльності слідчого з метою створення всіх необхідних умов для підготовки матеріалів для майбутнього притягнення осіб, винних у вчиненні злочинів до кримінальної відповідальності. У зазначених умовах існує нагальна необхідність суттєвого підсилення та вдосконалення процесуального статусу слідчого.

Успішність боротьби зі злочинністю суттєвим чином визначається тим, наскільки швидко та повно буде розкрито кожний злочин, виявлено всі обставини його скоєння, встановлено всіх осіб, що винні у його вчиненні та в кінцевому випадку притягнуто їх до юридичної відповідальності. Правильне вирішення слідчим питань, що входять до предмету доказування (стаття 91 КПК України) з кожного кримінального провадження, за багатьма аспектами визначає законність та об'єктивність вироку. З цього приводу варто вказати на те, що чинний КПК України у межах предмету доказування називає набагато більш широкий спектр обставин, що підлягають доказуванню ніж це мало місце у КПК України 1960 року (стаття 64).

Яку б процесуальну самостійність та незалежність не мав би суд, він виносить своє рішення, крім іншого, на підставі тих матеріалів, що напрацює слідчий. Саме він у першу чергу встановлює наявність складу та події злочину, доводить винність особи, що на його переконання вчинила кримінальне правопорушення, дає попередню юридичну оцінку її діям (здійснює юридичну кваліфікацію вчиненого), встановлює суму завданої матеріальної шкоди, повідомляє особі про підозру тощо.

Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України» від 6 липня 2017 року № 570 встановлює, що органи досудового розслідування виконують такі функції:

1) усебічне, повне і неупереджене дослідження обставин кримінального провадження, виявлення як тих обставин, що викривають, так і тих, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставин, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надання їм належної правової оцінки та забезпечення прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень;

2) аналіз слідчої практики, організації і результатів діяльності слідчих, внесення на підставі цього в установленому порядку пропозицій щодо підвищення ефективності організації та функціонування органів досудового розслідування, забезпечення правопорядку, посилення боротьби зі злочинністю, інформування населення із зазначених питань через засоби масової інформації;

3) розроблення та реалізація заходів щодо дотримання законодавства, зміцнення службової дисципліни, підвищення якості досудового розслідування і скорочення його строків;

4) вивчення, узагальнення позитивного досвіду досудового розслідування, упровадження його на практиці та розроблення сучасних методик розслідування окремих видів кримінальних правопорушень;

5) організація взаємодії слідчих підрозділів Національної поліції з Генеральною прокуратурою України, регіональними, місцевими прокуратурами, зокрема прокурорами, які здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, органами та підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову і судово-експертну діяльність;

6) вивчення практики застосування слідчими норм права і розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства України;

7) забезпечення підбору, розстановки і виховання кадрів для органів досудового розслідування, підвищення їх кваліфікації та професійної майстерності;

8) організація відповідно до КПК України та інших законів розгляду та вирішення скарг та заяв громадян, які надходять у зв'язку з проведенням досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Крім цього, саме слідчий є посадовою особою, що здійснює державно-правову функцію досудового розслідування кримінальних правопорушень. Розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, встановлення винних складає сутність роботи слідчого. Від його вміння та енергії залежить повне, всебічне та неупереджене розслідування. Безперечно, заходи і судового контролю, і прокурорського нагляду (робота з процесуального керівництва) також відіграють суттєву роль. Але без належного внутрішнього контролю та самоконтролю, без знань, умінь, навичок, широкої ерудиції та збалансованої світоглядної позиції слідчого належного розслідування кримінальних проваджень не буде, а, відповідно, й не буде досягнення основних завдань кримінального судочинства.

О. І. Шевченко досліджуючи специфіку правового, у тому числі й адміністративно-правового статусу слідчого, приділяє суттєву увагу розмежуванню правових норм, які визначають правовий статус слідчого, а також здійснює їх класифікацію на конституційні норми, кримінальні процесуальні норми та норми адміністративного права. Дослідницею визначено, що критерієм розмежування адміністративно-правових і кримінальних процесуальних норм за сутністю є саме спрямування мети: норми адміністративного права визначають «що мають робити слідчі?»; норми кримінального процесуального права – «конкретно як мають робити слідчі?». Крім того, вона вказує на те, що майже повне домінування норм адміністративного права застосовується при легалізації юриста у статусі слідчого. На думку дослідниці, адміністративно-правовий статус слідчого в Україні характеризує його як представника судової гілки влади, що здійснює досудове розслідування кримінальних проваджень, який є незалежним у своїй процесуальній діяльності або погоджує рішення із суддею (судом) та прокурором, складається із сукупності юридичних елементів, до складу яких належать підстави і порядок виникнення адміністративної правосуб'єктності, адміністративні обов'язки і права, гарантії незалежності й адміністративної відповідальності, що встановлюються на основі норм адміністративного права [2, с. 7].

Таким чином, слідчий – це посадова особа, що уповноважена здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень, виступаючи одним з найважливіших суб'єктів доказування, діяльність якого підпадає під регулятивний вплив різноманітних правових норм, що належать до різних галузей права, з безперечним домінуванням правових норм кримінального процесуального права. Слідчими можуть бути посадові особи, що перебувають на державній службі в органах Національної поліції, органах безпеки, органі державного бюро розслідувань тощо.

Чинний КПК України відносить їх до сторони обвинувачення. У статті 38 КПК України 2012 року вказується на те, що органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання і досудове слідство) є: 1) слідчі підрозділи: а) органів Національної поліції; б) органів безпеки; в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; г) органів державного бюро

розслідувань; 2) підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України.

Досудове розслідування здійснюють слідчі органу досудового розслідування одноособово або слідчою групою. При досудовому розслідуванні кримінальних проступків у встановлених законом випадках повноваження слідчого органу досудового розслідування можуть здійснюватися співробітниками інших підрозділів органів Національної поліції, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства. При цьому законодавчо встановлено, що орган досудового розслідування зобов'язаний застосовувати всі передбачені законом заходи для забезпечення ефективності досудового розслідування.

Деякі інші вимоги та інший спектр відомств було закріплено КПК 1960 року. Зокрема, було передбачено слідчих органів прокуратури. Так, пункт 7 частини 1 статті 32 Кримінально-процесуального кодексу України встановлював, що слідчий - слідчий прокуратури, слідчий органів внутрішніх справ, слідчий органів безпеки, слідчий податкової міліції.

Як за чинним кримінальним процесуальним законодавством, так і за старим, всі слідчі користуються при розслідуванні злочинів рівними процесуальними правами та несуть однакові обов'язки незалежно від відомчої належності. Зокрема, за КПК 1960 року для вирішення задач, виконання яких є обов'язком слідчих, останнім, кримінально-процесуальним законодавством було надано значні повноваження. Зокрема: порушувати кримінальні справи; приймати їх до свого провадження або надавати їх прокуророві для направлення за підслідністю; самостійно направляти хід розслідування, ухвалювати рішення про провадження слідчих та інших процесуальних дій (окрім випадків, коли необхідно отримати санкцію прокурора або суду); давати органам дізнання обов'язкові для виконання письмові доручення про провадження окремих слідчих дій та оперативно-розшукових заходів; здійснювати інші повноваження, що передбачено законом.

За таких умов при провадженні досудового слідства слідчий був процесуально самостійним. Це знаходило прояв не тільки у тому, що він міг самостійно направляти хід розслідування, але й у тому, що він мав право за певними питаннями не підкорятися вимогам прокурора. Для вирішення покладених на слідчого задач (розкрити злочин, встановити винного, не допустити притягнення як обвинуваченого невинуватого тощо) слідчий наділявся повноваженнями: зі збирання доказів (виклик та допит свідків, потерпілих та інших осіб, призначення різних експертиз, провадження обшуків, виїмок, оглядів та інших слідчих дій, що передбачені кримінально-процесуальним законодавством); з прийняття рішень, наприклад, про притягнення як обвинуваченого, про визнання потерпілим, про закінчення досудового слідства тощо.

Чинний КПК України у статті 40 встановлює, що слідчий несе відповідальність за законність та своєчасність здійснення процесуальних дій. Слідчий уповноважений: починати досудове розслідування за наявності підстав, передбачених КПК України; проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, встановлених КПК; доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам; звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій; повідомляти за погодженням із прокурором особі про підозру; за результатами розслідування складати обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та подавати їх прокурору на затвердження; ухвалювати процесуальні рішення у випадках, передбачених КПК, у тому числі щодо закриття кримінального провадження за наявності відповідних підстав; здійснювати інші повноваження, передбачені КПК України.

Крім того, слідчий, реалізуючи вищевказані повноваження, зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються у письмовій формі. При цьому, невиконання слідчим законних вказівок та доручень прокурора, наданих у порядку, передбаченому КПК України, тягне за собою передбачену законом відповідальність.

Усе це свідчить про те, що спектр повноважень слідчого за чинним КПК України є небагато меншим, що ставить під сумнів процесуальну й організаційну самостійність слідчого, не дає можливості йому самостійно реалізовувати стратегію та тактику проведення розслідування.

С. Свириденко у статті "Невиправдана турбота. Монополія на призначення експертиз зумовлює можливий колапс у роботі як слідчих, так і служителів Феміди" наводить абсолютно слушні аргументи, пов'язані з деякими положеннями КПК України, які стосуються процесуальної самостійності та незалежності слідчих. Зокрема, він вказує на те, що слідчому для того, щоб призначити експертизу слідів папілярних узорів, замків, наявності мікрочастинок тощо, крім підготовки необхідних процесуальних документів, потрібно витратити час та ресурси на виготовлення копій матеріалів, якими обґрунтовується клопотання. Потім доведеться кілька разів відвідати суд, у межах територіальної юрисдикції якого розміщений орган досудового розслідування, щоб подати це клопотання, взяти участь у розгляді його по суті та отримати відповідну ухвалу слідчого судді. Якщо в кримінальному провадженні є підозрюваний,

то відвідувань може бути й більше. Адже слідчий суддя може ухвалити рішення про необхідність забезпечити явку всіх сторін провадження, що затягує призначення експертизи. Відповідно, слідчому іноді доводиться подовжувати строки досудового розслідування, що також призводить до втрат процесуального часу. В окремих судах запроваджено практику подання проекту ухвали про призначення експертизи, що теж покладається на ініціатора клопотання [3]. Тобто, як показує практика проекти ухвал слідчих суддів готують слідчі, на що витрачається час. Час витрачається також на відвідування прокуратури з метою погодження відповідних клопотань та судів. Доволі поширеними є ситуації, коли слідчі замість підготовки до дуже важливих (визначальних в аспекті притягнення осіб до юридичної відповідальності) слідчих дій (скажімо, пред'явлення особи для впізнання) замість підготовки до проведення таких слідчих дій перебувають у судах з метою вирішення питань щодо призначення експертиз. Проте варто констатувати той факт, що лише Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства» від 4 жовтня 2019 року частину 1 статті 242 КПК України викладено у такій редакції: «Експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, яких залучають сторони кримінального провадження або слідчий суддя за клопотанням сторони захисту у випадках та порядку, передбачених статтею 244 цього Кодексу, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права». Тобто, йдеться про те, що лише зараз змінили КПК України і на підставі чого, слідчих було поновлено у праві призначати експертизи, що, безперечно, слід визнати як позитивний крок.

Разом із тим, частина 5 статті 40 КПК України 2012 року формально проголошує те, що слідчий, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог цього Кодексу, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, які не мають на те законних повноважень, забороняється. Також вказано на те, що органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові особи, інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення слідчого.

О. І. Шевченко пише про те, що роль і місце слідчого в системі органів досудового розслідування характеризуються такими особливостями: 1) слідчі є повністю процесуально незалежними (самостійно приймають процесуальні рішення), окрім випадків, коли законом передбачено згоду керівника органу досудового розслідування, який одночасно зобов'язаний виконувати (і контролювати виконання) окремих доручень слідчого; 2) слідчий пов'язаний чисельними адміністративними зв'язками із органом досудового розслідування в якому він проходить службу (працює); а) в умовах сьогодення легалізація юристів як слідчих здійснюється виключно через державний орган, до якого входить орган досудового розслідування. Іншими словами, підстави і порядок виникнення загального адміністративно-правового статусу слідчого є таким же як і для інших посадових осіб державного органу, до якого входить орган досудового розслідування; б) орган досудового розслідування, який уклав контракт із слідчим зобов'язаний забезпечувати його усім необхідним для належного виконання слідчої діяльності (робочим місцем, заробітною платою, технічними засобами, транспортом); в) орган досудового розслідування зобов'язаний здійснювати безкоштовне професійне навчання, перепідготовку слідчих, забезпечувати їх відповідною методичною літературою та можливістю проходження стажування; г) орган досудового розслідування зобов'язаний захищати слідчих від зовнішнього тиску, здійснювати належне соціальне забезпечення та надавати умови для отримання достойної пенсії; г) орган досудового розслідування має проводити виховні заходи зі слідчими, вимагати дотримання ними трудової дисципліни, правил етичної поведінки, своєчасної подачі електронних декларацій та застосовувати до порушників заходи дисциплінарного впливу [2, с. 9].

Завдання, що стоять перед кримінальним провадженням слідчими мають бути виконані чітко та у повному обсязі. Для їх належного виконання держава повинна створити всі необхідні умови. Питання, що пов'язані з процесуальною самостійністю суб'єктів від яких залежить виконання цих завдань є дуже важливими та актуальними. На конституційному рівні закріплено те, що незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України. Вплив на суддю у будь-який спосіб забороняється. Це конституційне положення концептуального характеру є важливим та знаходить свою реалізацію у поточному законодавстві.

Питання процесуальної самостійності слідчого є також дуже важливою проблемою, оскільки функції, що покладені на слідчого є важливими, а повноваження, незважаючи на новий підхід КПК України все ж залишаються доволі значними. Незважаючи на те, що конституційний текст не містить безпосередньо норм, що стосуються незалежності саме слідчих, але такі гарантії чітко встановлені на рівні поточного законодавства, що базується на конституційних вимогах. Безперечно, варто говорити про те, що процесуальна самостійність слідчого та незалежність суддів не є тотожними поняттями. Якщо слідча діяльність здійснюється під постійним контролем керівника органу досудового розслідування та процесуальним керівництвом прокурора, які вправі давати слідчому обов'язкові письмові вказівки з

кримінальних проваджень, то суддям такого роду вказівки у розглядуваній справі ніхто давати права не має. Сутність процесуальної діяльності, в основі якої лежать принципи процесуальної самостійності державних органів та службових осіб незмінна, але умови їх здійснення різні.

Процесуальна самостійність слідчого встановлена кримінально-процесуальним законодавством 1960 року, згідно якого слідчий при провадженні досудового слідства ухвалював самостійно всі рішення про спрямування слідства і про провадження слідчих дій, за винятком випадків, коли законом передбачено одержання згоди від суду (судді) або прокурора, і ніс повну відповідальність за їх законне і своєчасне проведення. Тоді правом втручання у процесуальну діяльність слідчого користувалися прокурор та начальник слідчого відділу шляхом надання йому письмових вказівок про провадження слідства. У той же час, слідчий мав право на їх оскарження, а також відстоювання власної позиції.

Взагалі, процесуальну самостійність слідчого необхідно розглядати як принцип, оскільки саме він являє собою реальну гарантію законності та обґрунтованості процесуальних рішень слідчого, що дає йому можливість у межах встановленої законодавством компетенції самостійно ухвалювати рішення, ґрунтуючись на перевірених доказах. При цьому слід урахувувати те, що напевне у межах досудового розслідування ніхто краще слідчого не може оцінювати докази в їх сукупності та приймати найбільш оптимальні та правильні рішення за матеріалами, що перебувають у його провадженні, оскільки саме у його свідомості формується найстійкіше внутрішнє переконання.

Як уже зазначалось, процесуальна самостійність слідчого забезпечувалася тим, що у разі незгоди з письмовими вказівками прокурора або начальника слідчого відділу з будь-яких питань, що виникали під час розслідування, слідчий вправі був представити в установленому законом порядку свої заперечення. Інші посадові особи, включаючи керівників відділі, не вправі взагалі втручатись у процесуальну діяльність слідчого, імперативно давати вказівки з розслідуваних ним справ. При цьому незгода з письмовими вказівками прокурора або начальника слідчого відділу з принципових питань, пов'язаних з ухваленням процесуальних рішень, означало у будь-яких випадках не тільки право, але й обов'язок слідчого внести заперечення.

Проте варто констатувати, що порушення принципу процесуальної самостійності слідчого нерідко допускалося самими слідчими. Як показувала практика, у деяких випадках, не маючи власного сталого переконання, вони автоматично виконували вказівки прокурора, начальника слідчого відділу, повністю покладаючись на їх «авторитет». Інші слідчі настільки звикли до керівництва ними, що стосовно будь-якого рішення вони ходили радитися до прокурора або начальника слідчого відділу та, відповідно, узгоджували з ними прийняття цих рішень. Така позиція слідчих є зворотною стороною порушення принципу процесуальної самостійності слідчого.

Слідчий, згідно з принципом процесуальної самостійності, повинен ухвалювати таке рішення, у законності та обґрунтованості якого він повністю переконаний самостійно, він повинен мати з кожного питання свою власну думку та не може діяти усупереч своєму переконанню та совісті. У разі прийняття незаконного та необґрунтованого рішення слідчий ніс за це персональну відповідальність поряд з прокурором та начальником слідчого відділу, що давали йому відповідні письмові вказівки. Винесення процесуального рішення всупереч своєму власному переконанню повинно у всіх випадках розглядатися і як порушення норм процесуального законодавства, і як невиконання своїх службових обов'язків, і як безпринципність – властивість, що не є сумісною з процесуальним та службовим положенням слідчого, а також тією роллю, що відіграє він у суспільстві та державі.

Стосовно цього не можна погодитися з однобічним трактуванням принципу процесуальної самостійності слідчого – тільки як права приймати рішення, керуючись власним внутрішнім переконанням. Необхідно також підкреслити, що діяти згідно з власним внутрішнім переконанням є обов'язком слідчого. Процесуальна самостійність та незалежність слідчого є не тільки правовим, але й етичним принципом. Від слідчого вимагається дійсне, не формальне виконання вимог закону про повне, всебічне та неупереджене розслідування всіх обставин справи в їх сукупності. Саме у цьому полягає також високі моральні обов'язки слідчого. Індивідуальні риси слідчого, специфічні психічні риси, світогляд та весь його моральний облік знаходять свій прояв у всіх тих конкретних діях та рішеннях, які вчинюються та приймаються ним у межах кримінального провадження.

Дії та рішення слідчого у підсумковому рахунку стають суспільно-відомими. У зв'язку з цим, будь-яке відступлення від вимог закону, прояв необ'єктивності, порушення правил слідчої етики та низька правова культура розслідування породжує сумніви у реалізації принципу процесуальної самостійності слідчого та не можуть у цьому розумінні не нанести шкоди вихованню громадян у душі поваги до законності та правопорядку. Адже, інтереси укріплення законності та гарантій прав і свобод громадян, що попадають до орбіти кримінального провадження, вимагають постійної уваги до підвищення престижу та авторитету слідчої діяльності. Досягається це на підставі зміцнення та розвитку принципу процесуальної самостійності слідчого, підвищення професійної майстерності слідчих, виконання задач кримінального провадження.

Вважаємо за необхідне, з метою підвищення статусу слідчого, створення надійних гарантій та ефективних правових механізмів у реалізації його самостійного статусу, вирішення проблемних аспектів взаємовідносин з прокурором, керівником органу досудового розслідування та з іншими суб'єктами, а також розв'язання багатьох інших важливих питань приєднатися до думки фахівців, що обстоюють ухвалення Закону України «Про статус слідчого», у якому прописати названі гарантії та інші важливі аспекти правового статусу цієї службової особи.

У юридичній літературі звертається увага на те, що чинний КПК України значно змінив межі процесуальної самостійності та незалежності слідчого у кримінальному провадженні, а це, у свою чергу, відобразилось на його місці та ролі серед державних органів, що виступають суб'єктами кримінального процесу [4, с. 133]. Слід погодитися з цим твердженням, проте варто звернути увагу на те, що КПК України у першу чергу ставив за мету змінити місце і роль органів досудового розслідування на тлі місця і ролі судових органів, а це у свою чергу мало наслідком зміну меж процесуальної самостійності та незалежності слідчого.

Кримінально-процесуальне законодавство 1960 року встановлювало деякі гарантії законності та обґрунтованості рішень слідчого, що він ухвалював. Зокрема, до цих гарантій належали закріплені принципи кримінального процесу: законності, всебічного, повного та об'єктивного дослідження обставин справи, презумпція невинуватості, забезпечення підозрюваному та обвинуваченому права на захист, мова, якою ведеться досудове слідство та деякі інші. Всі принципи, встановлені кримінально-процесуальним законодавством склали єдину систему, оскільки у своїй реалізації вони взаємопов'язані та взаємообумовлені. Названий взаємозв'язок проявляється у будь-якій дії, при прийнятті будь-якого процесуального рішення слідчим. Кожний принцип є умовою забезпечення ефективності функціонування всіх інших принципів.

На думку В. М. Галуцького, яка здійснила комплексне дослідження адміністративно-правового статусу слідчого в Україні, слідчий є основним (а має бути єдиним суб'єктом слідчої діяльності) з питань ведення досудового розслідування; є незалежним від відомчого керівництва та будь якого іншого впливу, зокрема, від того, хто забезпечує йому роботу, грошове утримання; повинен легалізуватися як слідчий через органи суддівського самоврядування (Вища кваліфікаційна комісія правосуддя, Вища рада правосуддя) з формальним наказом Міністерства юстиції України; може здійснювати слідчу діяльність у слідчому органі загальної чи відомчої належності, при цьому компетенцією контролю над ним і можливістю притягнення його до дисциплінарної відповідальності має бути наділена Вища рада правосуддя через проходження адміністративної процедури в Вищій кваліфікаційній комісії правосуддя [5, с. 147].

Звичайно, що однією з найважливіших сторін та функцій діяльності слідчого є збір доказів, що являє собою його діяльність при участі інших осіб, що полягає в пошуку та виявленні джерел інформації, для встановлення обставин, що мають значення для справи та закріпленні їх у встановленому законом порядку. Пошук та виявлення носія інформації – перший етап процесу збирання доказів, оскільки отримати необхідні відомості не можливо, не виявивши їх джерел. Наступним етапом збирання доказів є отримання відомостей від виявлених носіїв інформації за допомогою передбачених законом процесуальних дій. Здобуті таким шляхом фактичні дані повинні бути належним чином закріплені у протоколі процесуальної дії, а у необхідних випадках й шляхом використання додаткових засобів (аудіо та відео зйомки, використання схем, планів тощо). Відомості, що отримані, але не зафіксовані із додержанням визначених законом вимог, не можуть бути визнані та використані як докази. У зв'язку з цим, закріплення отриманих відомостей – невід'ємна частина збирання доказів, тому що доказ може вважатися таким, що є отриманим, якщо він був у порядку встановленому законом запротоколюваний відповідним чином зафіксований. Основним засобом збирання доказів є провадження слідчих дій. КПК 1960 року не містив вичерпного переліку слідчих дій та не передбачав їх чіткого визначення.

Ознакою слідчих дій є те, що вони здійснюються у регламентованій законом процесуальній формі, порушення якої тягне за собою неприпустимість використання отриманої інформації як доказу. Характерна риса слідчої дії полягає у тому, що її хід та наслідки мають бути належним чином закріплені у протоколі, а у необхідних випадках, також за допомогою додаткових засобів фіксації, наприклад, фотозйомка тощо.

У чинному КПК України існує окрема Глава 20, яка має назву “Слідчі (розшукові) дії”. При цьому дається легальне визначення слідчим (розшуковим) діям, під якими закон розуміє дії, спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Підставами для їх проведення є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення відповідної мети. Слідчий зобов'язаний вжити всіх належних заходів для забезпечення присутності під час проведення слідчої (розшукової) дії осіб, чий права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені. Перед проведенням слідчої (розшукової) дії особам, які беруть у ній участь, слідчим роз'яснюються їх права і обов'язки, передбачені цим Кодексом, а також відповідальність, встановлена законом.

Обсяг компетенції слідчого, тобто меж здійснення цього виду діяльності, визначається Конституцією України, загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права, міжнародними угодами, що були ратифіковані Україною, Кримінальним процесуальним кодексом України, Законами України «Про прокуратуру», «Про Службу безпеки України», «Про Національну поліцію України» та іншими нормативно-правовими актами.

Автори навчального посібника з організації слідчої роботи вказують на те, що при виконанні своїх службових обов'язків слідчий зобов'язаний: 1) дотримуватися вимог Конституції та законів України під час досудового розслідування; 2) забезпечувати повне, всебічне й неупереджене розслідування кримінальних правопорушень у межах установлених КПК України строків; 3) виконувати доручення й вказівки прокурора, що надаються у письмовій формі; 4) забезпечувати реалізацію в повному обсязі прав і законних інтересів усіх учасників кримінального провадження; 5) не розголошувати відомості, що становлять державну чи іншу охоронювану законом таємницю, інформацію про особисте життя громадян, а також інші відомості, здобуті при розслідуванні кримінальних правопорушень; 6) не вчиняти будь-яких дій, що ганьблять звання слідчого і можуть викликати сумнів у його об'єктивності й неупередженості; 7) у разі наявності підстав, передбачених кримінальним процесуальним законодавством України, звертатися до прокурора із заявою про самовідвід від участі у кримінальному провадженні [6, с. 28-29].

Таким чином, слідчий є службовою особою, що виконує свої функції від імені держави. Він зобов'язаний повно, всебічно та неупереджено дослідити всі обставини справи, виявити як обвинувальні, так і виправдувальні, а також обтяжуючі та пом'якшуючі вину обставини. Слідчий зобов'язаний також оперативно і у встановлений законом строк розкрити злочин та викрити винних у його вчиненні.

Варто зазначити, що у наказі Міністерства внутрішніх справ України «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України» від 6 липня 2017 року № 570 окрім загальних повноважень слідчих розкриваються також повноваження слідчого-методиста та слідчого криміналіста. Зокрема, до повноважень слідчого-методиста належать: 1) розроблення проєктів розпорядчих документів з питань, що стосуються сфери діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України; 2) здійснення контролю за організацією роботи слідчих підрозділів, підготовка письмових рекомендацій щодо вдосконалення форм і методів керівництва підрозділами та з інших питань; 3) надання допомоги і перевірка роботи слідчих підрозділів, здійснення заходів щодо усунення недоліків і підвищення рівня слідчої роботи, контроль за їх виконанням; 4) вивчення передового досвіду і наукових методів розслідування кримінальних правопорушень, унесення пропозицій керівництву органів досудового розслідування про необхідність їх узагальнення, розповсюдження, упровадження; 5) вивчення слідчої практики, організації і результатів слідчої роботи, внесення керівництву органів досудового розслідування пропозицій щодо вдосконалення організації діяльності слідчих підрозділів, підвищення ролі слідчих у виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень.

У свою чергу, робота слідчих-криміналістів включає:

1) запровадження до слідчої практики наукових рекомендацій стосовно організації роботи та тактики проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, застосування техніко-криміналістичних засобів й розповсюдження позитивного досвіду при розслідуванні кримінальних правопорушень;

2) розроблення методики розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень, у тому числі з урахуванням оперативної обстановки в регіоні;

3) підвищення професійного рівня слідчих стосовно розслідування кримінальних правопорушень, у тому числі тих, у яких осіб, що їх учинили, не встановлено.

КПК 1960 року чітко встановлював, що при розслідуванні справи слідчий зобов'язаний виявити причини і умови, що сприяли вчиненню злочинів, а також вжити заходів через відповідні органи до їх усунення. Слідчий мав можливість використовувати допомогу громадськості для виявлення та усунення причин та умов, що сприяли вчиненню злочину, а також для припинення і розкриття злочину, а також розшуку злочинців.

В умовах сьогодення серед завдань, що покладаються на органи досудового розслідування наказом Міністерства внутрішніх справ України «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України» від 6 липня 2017 року № 570 окремо виділяється завдання з виявлення причин і умов, які сприяють учиненню кримінальних правопорушень, і вжиття через відповідні органи заходів щодо їх усунення. Крім того, наказом Міністерства внутрішніх справ України від 7 липня 2017 року № 575 затверджено Інструкцію з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні. Проте чинний КПК України завдань щодо виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню злочинів перед слідчим не ставить. О. Баганець з цього приводу вказує на те, що у статті 91 та інших статтях КПК України не вказується на те, що слідчих (так само і

прокурор) зобов'язані доказувати причини та умови, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення. Фактично, це означає, що після набуття чинності КПК України на них уже не покладається реалізація профілактичної функції, з чим автор не погоджується, наводячи приклад кримінального процесуального законодавства різних зарубіжних держав [7, с. 83].

Вважаємо доволі слушною пропозицією, що наведено у кримінологічній літературі, що для усунення недоліку чинного КПК України стосовно відсутності норми, яка б передбачала обов'язок слідчого встановлювати причини та умови вчиненого кримінального правопорушення (у тому числі й військового злочину), необхідні зміни з цього приводу. Так, необхідно доповнити статтю 91 чинного КПК України такою вимогою. При цьому слушно вказується на те, що імперативний характер необхідності встановлення слідчим криміногенних чинників, які зумовили у той чи інший спосіб вчинення конкретного кримінального правопорушення військовослужбовцем (військовослужбовцями), позитивно вплине на практику запобігання таких правопорушень [8, с. 183].

З цим твердженням варто погодитися з огляду на те, що це може покращити ситуацію з військовими правопорушеннями. До того ж це охопить і питання дисциплінарної практики, тобто практики з притягнення до дисциплінарної відповідальності військовослужбовців, з вини яких з'явилися конкретні причини та умови для вчинення кримінальних правопорушень серед військовослужбовців. Це пов'язано з тим, що слідчі у поданнях, встановлюючи таких військовослужбовців, як правило, вказують командуванню на необхідність розглянути питання щодо притягнення їх до дисциплінарної відповідальності. Тобто, такі зміни до КПК України, активізуючи питання дисциплінарної (а в деяких випадках матеріальної) відповідальності будуть сприяти покращенню дисципліни у військах. Порівняльний аналіз чинного кримінального процесуального законодавства із законодавством 1960 року дозволяє також говорити про процесуальні функції, які можуть виступати як певна зв'язувальна ланка між задачами та правовим становищем учасника процесу. Вони визначають процесуальне становище слідчого, його права та обов'язки, які конкретизуються в окремих кримінальних процесуальних інститутах і процесуальних нормах.

Пізнання системи процесуальних функцій слідчого як основних напрямів його діяльності дозволяє найбільш повно визначити роль слідчого у виконанні задач кримінального провадження, правильно зрозуміти та застосовувати кожний правовий інститут та кожну правову норму, що регламентує його діяльність. Будучі представниками держави, слідчі мають чітко закріплені у законі процесуальні повноваження, які одночасно є для них і правами (оскільки дозволяють здійснювати процесуальні дії та приймати процесуальні рішення), і обов'язками (у зв'язку із тим, що неналежне або несвоєчасне використання своїм правам може бути посадовим порушенням, якщо не містить ознак злочину).

Варто вказати на те, що у межах кримінального процесу мали місце суттєві процесуальні трансформації, пов'язані зі зміною законодавства, деякі з яких були доволі суттєвими, але не завжди послідовними та такими, що підвищували ефективність функціонування органів державної влади, спрямовану на притягнення осіб, у тому числі й військовослужбовців до юридичної відповідальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10. № 11-12. № 13. 88 с.
2. Шевченко О. І. Адміністративно-правовий статус слідчого в Україні: автореф. дис ... канд. юрид. наук : 12.00.07. К., 2018. 19 с.
3. Свириденко Станіслав Невиправдана турбота. Монополія на призначення експертиз зумовлює можливий колапс у роботі як слідчих, так і служителів Феміди. *Закон і Бізнес* № 23 (1373) 2018. URL <https://zib.com.ua> (дата звернення: 19.12.2018).
4. Зайцев О. Поняття та сутність процесуальної самостійності та незалежності слідчого в кримінальному процесі України. *Національний юридический журнал: теорія і практика*. 2017. С. 132-135.
5. Галуцько В. М. Адміністративно-правове забезпечення слідчої діяльності в Україні. *дис... докт. юрид. наук: спец.* 12.00.07. Київ. 2017. 484 с.
6. Гаркуша А. Г., Кобзар О. Ф., Кричун Ю. А., Черняк Н. П. *Організація роботи підрозділів досудового розслідування : навч. посібник* 2-е вид., доп. і перероб. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 108 с.
7. Баганець О. Доказування причин та умов, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення. *Юридична Україна*. 2013. № 8. С. 83-87.
8. Артеменко О. М. Злочини проти порядку проходження військової служби: кримінологічне дослідження : *монографія*. Харків : Право, 2019. – 224 с.

REFERENCES

1. Kriminal'nij procesual'nij kodeks Ukraïni. Vidomosti Verhovnoï Radi Ukraïni. 2013. № 9-10. № 11-12. № 13. 88 s.
2. Shevchenko O. I. Administrativno-pravovij status slidchogo v Ukraïni: avtoref. dis ... kand. jurid. nauk : 12.00.07. K., 2018. 19 s.

3. Sviridenko Stanislav Nevipravdana turbota. Monopolija na priznachennja ekspertiz zumovljue mozhlivij kolaps u roboti jak slidchih, tak i sluzhiteljiv Femidi. *Zakon i Biznes* № 23 (1373) 2018. URL <https://zib.com.ua> (data zvernennja: 19.12.2018).
4. Zajcev O. Ponjattja ta sutnist' procesual'noi samostijnosti ta nezalezhnosti slidchogo v kriminal'nomu procesi Ukraїni. *Nacional'nyj juridicheskij zhurnal: teorija i praktika*. 2017. S. 132-135.
5. Galun'ko V. M. Administrativno-pravove zabezpechennja slidchoї dijial'nosti v Ukraїni. dis... dokt. jurid. nauk: spec. 12.00.07. Kїiv. 2017. 484 s.
6. Garkusha A. G, Kobzar O. F., Krichun Ju. A., Chernjak N. P. Organizacija roboti pidrozdiliv dosudovogo rozsliduvannja : navch. posibnik 2-e vid., dop. i pererob. Dnipro : Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav ; Lira LTD, 2017. 108 s.
7. Baganec' O. Dokazuvannja prichin ta umov, shho sprijali vchinennju kriminal'nogo pravoporushennja. *Juridichna Ukraїna*. 2013. № 8. S. 83-87.
8. Artemenko O. M. Zlochini proti porjadku prohodzhennja vijs'kovoї sluzhbi: kriminologichne doslidzhennja : monografija. Harkiv : Pravo, 2019. – 224 s.